

Museet – en fristad för tvärvetenskaplig forskning eller lågprisakademi?

ANDREAS NYBLOM är fil-
dr och forskare vid Institutet för
folklivsforskning, Nordiska mu-
seet. Han disputerade 2008 vid
Tema Q, Linköpings universitet,
på avhandlingen Ryktbarhetens
ansikte. Inom ramarna för pro-
jektet "Berömmelsens kulturbi-
storia" (RJ) studerar han 1800-
talets kändiskultur och dess
betydelse för etablerandet av per-
sonhistoriska platser, föremål och
berättelser. En aktuell publika-
tion är kapitlet "Kejsarens gamla
kläder: Om osynliga kroppar och
personhistoriska plagg", i Roger
Qvarsell & Birgitta Svensson
(red.), Markeringar och mas-
keringar: Att visa eller dölja sin
kropp (2012).

Foto: Peter Segemark, Nordiska museet.

f lertalet av de humanistiska forskare som är
verksamma utanför universiteten är knutna
till något större arkiv, bibliotek eller museum
– institutioner som åtnjuter ett relativt högt
anseende i samhället, kanske inte minst på
grund av att de historiskt sett har haft bety-
dande forskningsverksamhet och en stor andel dispute-
rad personal. Idag ser det annorlunda ut, och trots att
forskning ofta ingår som ett grunduppdrag för dessa in-
stitutioner, torde det vara sällsynt att ett arkiv, bibliotek
eller museum avsätter egna medel till egentliga forsk-
ningsprojekt. Under senare år har bland andra Riksban-
kens Jubileumsfond och Vitterhetsakademien medverkat
till ett antal riktade satsningar för att knyta fler forskare
och mer forskning till ABM-sektorn. Avsikterna har
främst varit att höja kompetensen och öka forsknings-
verksamheten vid de aktuella institutionerna, men också
att uppmärksamma exempelvis museernas föremålssam-
lingar som ett jämförelsevis försummat forskningsmate-
rial. En stor del av den forskning som idag bedrivs vid
ABM-institutioner är alltså externfinansierad, och har i
sedvanlig konkurrens erhållit anslag från de stora forsk-
ningsfinansiärerna.

Forskning som bedrivs vid ett museum, arkiv eller
bibliotek ska givetvis inte skilja sig kvalitativt från forsk-
ning vid universitet och högskolor. Tidigare försök att
framhålla museiforskning som en särart, med speciella
villkor och mål, har möjligen haft en kvardröjande nega-
tiv effekt på föreställningen om vad forskning vid museer
är och kan vara, trots att idén saknar reella förutsätt-
ningar i dagens forskarsamhälle. Samtidigt är det på
många sätt annorlunda att vara verksam som forskare ut-
anför universitetsvärlden än inom densamma. Min egen

erfarenhet efter två år som forskare vid ett museum är att skillnaderna ibland är påtagliga, ibland subtila.

Till det subtila hör hur man uppfattas som forskare, både på arbetsplatsen och i universitetssammanhang. Man är något annat. Särskilt inom vissa discipliner är det fortfarande ovant att en forskare kan ha en annan hemvist än ett universitet. När jag tidigare i år var anlitad som fakultetsopponent, bad ordföranden att få presentera mig som knuten också till det universitet jag tidigare varit anställd vid, eftersom han befarade att auditoriet annars skulle ifrågasätta museitillhörighetens legitimitet. Att vara verksam utanför universitetet kan förstås ha betydelse för i vilka nätverk och sammanhang man kommer att ingå, men framför allt påverkar det möjligheterna till meritering och fortsatt akademisk karriär. Särskilt svårt att tillgodose är en pedagogisk erfarenhet som kan sägas motsvara undervisning på högskolenivå. Visst finns det andra möjligheter att arbeta med pedagogiska uppgifter, men då rör det sig om verksamheter för vilka universitetens nämnder och sakkunniga saknar rutiner att bedöma. Ingen av dessa aspekter av att vara verksam utanför universitetet är nödvändigtvis ett problem, så länge man är medveten om vad de betyder för framtidsutsikterna. Men att vara forskare vid ett arkiv, bibliotek eller museum påverkar i viss mån också vad man väljer att forska om, hur man gör det, och vilka verktyg man har till sitt förfogande.

En anledning till att jag själv sökte mig till ett museum, var att jag uppfattade museet som en vetenskapligt neutral eller öppen plats. Visst finns det historiska kopplingar mellan enskilda museer och universitetsämnen – Nationalmuseum och konstvetenskapen, Nordiska museet och

etnologin, Historiska museet och arkeologin, och så vidare – men dessa samband är inte längre formella på samma sätt som de har varit. Efter att ha disputerat vid en tvärvetenskaplig institution upplevde jag en viss hemlöshet i det akademiska landskapet – vid universiteten är de genuint tvärvetenskapliga miljöerna få, och att söka sig till en traditionellt disciplinär institution framstod inte som något alternativ. Ett större museum, inte minst ett kulturhistoriskt sådant, är också en i flera avseenden utmärkt plats för tvärvetenskaplig kulturforskning, i synnerhet med historisk inriktning. Museet rymmer i sig en ABM-sektor i miniatyr, med arkiv, bibliotek och föremålssamlingar. Tillsammans förmedlar de ingångar till förflutna mediasystem som i text, bild och föremål gör traditionella disciplinräns obsoleta, samtidigt som en problemorienterad forskningsfråga bryter upp de sätt på vilka diskursiva och materiella källor har kategoriserats och ordnats. Materialet uppmanar konkret till ett tvärvetenskapligt förhållningssätt, och forskning i en sådan miljö kan därför bidra såväl analytiskt som empiriskt med nya perspektiv och kunskaper.

Alla är överens om att forskning vid andra samhällsinstitutioner inte generellt kan avvika kvalitativt från forskning vid universiteten. I en rapport från 2009 om forskningen vid svenska ABM-institutioner konstateras också att kvaliteten är jämförbar (Lihammer). Trovärdigheten i denna slutsats begränsas tyvärr något av att undersökningen initierades och genomfördes i museiregi. Därtill råder faktiskt sämre förutsättningar vid dessa institutioner för en fortlöpande utveckling och kvalitetsgranskning av pågående forskningsprojekt. Forskargrupperna vid de enskilda institutionerna är alltför små för

att erbjuda en kritisk massa och utgöra underlag för fruktbara seminariekulturer. Med tanke på i synnerhet museernas funktion som ideologiproducenter är denna brist på institutionaliserat tvivel kanske särskilt problematisk.

Ett annat problem som inte har uppmärksamats men som med säkerhet kommer att få konsekvenser för ABM-institutionernas möjligheter att framdeles rekrytera forskare och förvalta forskningsanslag, är den nuvarande avsaknaden av tillgång till internationella artikel- och tidskriftsdatabaser, något som är en naturlig del av universitetsforskningens infrastruktur. Det handlar om tillträde till publikationer som vi inte bara förväntas publicera oss i, utan om hela forskningsfält som vi måste förhålla oss aktivt till. Utan detta riskerar forskning vid andra institutioner att marginaliseras ytterligare i nationell och analog riktning, och det är inte orimligt att anslag från åtminstone större forskningsfinansiärer kommer att frysa inne. Den konkurrensfördel som kulturarvsinstitutionerna har idag gentemot universitetens astronomiska omkostnadspåslag räcker inte om forskning ska förbli forskning. Förvaltning av forskningsanslag kan inte bara vara ett administrativt åtagande, utan måste inbegripa en teknisk och social infrastruktur som möjliggör kreativa processer och säkerställer forskningens kvalitet.

Det vore en verklig förlust såväl för ABM-institutionerna som för forskarna och forskarsamhället om inte forskning även fortsättningsvis kunde bedrivas vid andra institutioner än universitet och högskolor. Men då krävs att kulturarvsinsti-

tutionerna själva inser forskningens värde och visar större engagemang samt, vilket även understryks i den utvärdering av ABM-postdokprogrammet som presenterades hösten 2012, förbättrar och formaliserar samverkan med universitet och universitetsbibliotek.

REFERENSER

- Lihhammer, Anna, *Forskning vid svenska ABM-institutioner: En undersökning av aktuella förutsättningar och trender*, Nobel Museum Occasional Papers, nr 9, Stockholm 2009.
- Nuorteva, Jussi & Wahlén, Staffan, 2012. *ABM Postdok-program: Utvärderingsrapport 2012*. Kungl. Vitterhets Historie och Aktivitets Akademien, Stockholm.

SUMMARY

The Museum – a Refuge for Interdisciplinary Research or a Cheap Academy?

Most scholars within the humanities not employed at a university or university college, are engaged as researchers at museums, archives or libraries. Due to their wide-ranging collections of empirical data and the persistent lack of truly interdisciplinary departments at Swedish universities, these institutions have great potential to serve as locations for innovative cultural research. However, although it is generally agreed that there can be no significant difference in quality between research at universities and research at other institutions, research units at museums, archives and libraries currently lack equivalent resources for critical assessment as well as access to full text data bases. In order to live on as research units and to comply with the standards of university based research, the institutions need to seek collaboration with universities and university libraries.